

Jamtlands Tidning

HEMBYGDSFÖRENINGEN JAMTAMOT, NORRLANDS NATION, UPPSALA

nr 2-86 årg. 15

Jamtamotkören under

den demoniske br. Bohlin

REDAKTÖRENS VISIONER

Bröder!

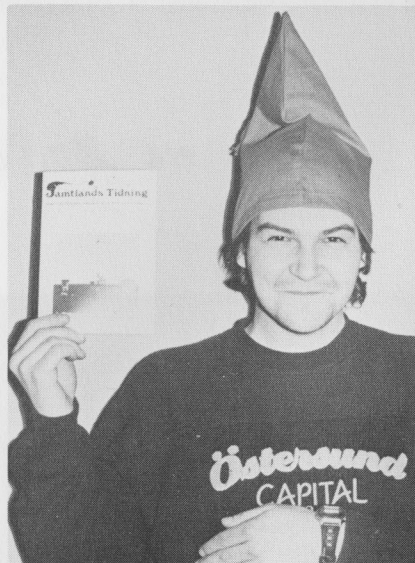
Höstmörkret lägrar sig över oss i den upsaliensiska exilen. I det råkalla regnblasket kan man ibland förledas till tron att Jamtstjärnan tappat en del av sin glans där den gnistrar på himlapällen. När ett sådant ögonblick kommer, titta då en gång till. Och se! Det som tycktes som en matt och falnande ljuspunkt i fjärran, gnistrar till, flamlar upp, och lyser med en glans större än alla andra stjärnor på firmamentet. Stjärnans lyster är ett koncentrat av hembygdens snöhöljda glans, ifrån Storlien till Bispgården, ifrån Jorm till överhogdal, och ljuset sprider sig över hela vår jord, ja hela universum. Jamtlands Tidning är ett försök att samla upp en liten del av allt detta ljus, och fästa det på papper. Hur det lyckats denna gång överlåter jag åt er, bröder, att bedöma.

Velourjamtspose

En blick i kristalkulan

I den belovade kristalkula, som numera pryder mitt studentrum, har jag redan skådat nästa nummer av Jamtlands Tidning, nr 1/87. Denna Tidning kommer att bli den mångsidigaste i JT:s då 15-åriga historia, ett praktfullt jubileumsnummer av osedvanligt glänsande kvalitet, och en värdig avslutning på undertecknads tid i Jamtamots styrelse. Men jag ser också hot mot denna

vackra framtidsbild. Bröder som inte betalar sina prenumerationer, skribenter som hellre hänger sig åt velourtendenser och patologisk studiefixering än artikelförfattande, och andra vederstygliga ting. Även om undertecknad självklart är huvudansvarig för Jamtlands Tidning, så beror dess existens av varje Jamts insats.

Red.

JAMTLANDS TIDNING

utges av
Hembygdsföreningen Jamtamot
vid
Norrlands Nation i Uppsala.

Upplaga: 500 exemplar

Redaktör

och

ansvarig utgivare:

Anders Johannisson
Studentvägen 22-14
752 34 UPPSALA

Tel. 018 - 121600

Biträdande Redaktör:

Björn Forsberg

Redaktionsteknisk konsult:

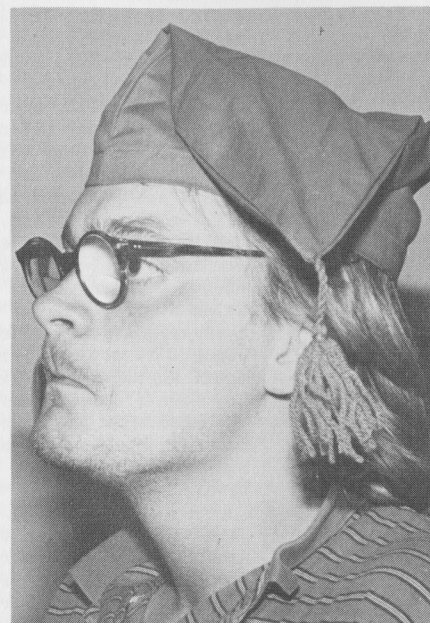
Storjamen Lars-Göran Larsson

REKOGNOSERING I TRÅSKET

ELLER

BITRÄDANDE REDAKTÖRENS KONVULSIONER

Den klarsynte artikelförfattaren

En dag fattade jag ett beslut, som kom att giva mig insikt i hur skönt det är att stå en varm sommardag på Gräfsåsens sopstation, och inandas den mögliga lukten som tvingar sig upp mellan halvätta korvar och självdöda gnuksproppar.

På eget initiativ och med förhöjd livförsäkring, insomnade jag i en av okkupationsmaktens liggvagnar destinerad till sundsvall. En natt full av oro väntade mig i detta plåtskal, som saktat rullade norrut under augustimånens skimrande glans.

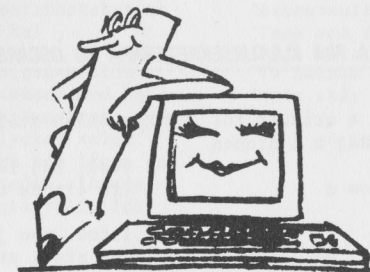
"Man ska kartlägga sin fiende i detalj...", vill jag minnas att plutonchefen mässade om. "Men vad lärde jag mig egentligen om ABC-stridsmedel", mumlade jag för mig själv, då jag vaknade med en torterande huvudvärk. Sovutrymmet var fullt av svavelväten och jag hörde hur regnet smattrade mot plåttaket. Vagnen stod också stilla, så allt tydde på att jag befann mig på farlig mark - destinationen var nådd.

Under 48 timmar kartlade jag sedan staden i minsta detalj. Jag beblandade mig med mängden och lyckades erhålla en del intressanta uppgifter, av vilka inga kan nämnas just i detta nu.

Det största hotet mot en sen majbrasa 1988 är regnet. Bara den mängd av toxikerat H₂O som föll under min snabbvisit, gör att jag tvivlar på om träsket överhuvud taget hinner torka upp till jubileumet.

I slutet av rekognoseringen blev jag tvungen att ändra mina planer. Jag insåg att det enda som kunde bota den nu kroniska huvudvärken, var en veckas vistelse i det förlovade landet - republiken Jamtland.

Jamtland är vår plats på jorden. Här finns allt som är något att ha. När jag såg den första skynten av Storsjöns glans, log jag för mig själv. Jag kunde inte undgå att känna hur bra jag mådde.

Tåget rullade sakta söderut och mellersta Spaniens gulbruna sandkullar och väldiga slätter började sakta bytas ut mot Andalusiens gröna bergstrakter. Trots att vi hade varit på väg i åtskilliga timmar, glömde vi vår trötthet och leda och förundrades över det vackra landskap som tornade upp sig utanför fönstret.

Tvärbranta sluttningar och djupa raviner där bäckar kastade sig ner i vackra vattenfall, förde snarare tankarna till Norges kustlandskap än syds Spanien. Ute pendlade temperaturen mellan 30-35 grader celcius, men i det moderna tåget med luftkonditionering och färgade rutor, var det svalt och skönt.

Plötsligt erinrade jag mig att andalusierna alltid ansetts som ett stolt och patriotiskt folk, något som genomsyrade hela landskapsbilden med vackra byar och rena och ordentligt klädda barn.

"Det är ju precis som i Jamtland", mumlade jag för mig själv. Det isolerade landskapet med en många gånger hård kamp för tillvaron, måste ha fött fram en särdeles stark kärlek till den egna jorden och förakt för

alla som genom åren försökt lägga sig i byarnas göranden och låtanden.

Några dagar senare var vi på väg norrut igen. I kupén hade vi som sällskap en spansk kvinna med sina två barn och svärmor. Framåt kvällskvisten åt de kvällsmål, varefter hon till vår stora häpnad hivade ut hela skräppåsen, med flaskor och allt, genom fönstret. Vi var rörande eniga om att detta var det typiska beteendet hos en person som helt har tappat känslan för sitt land, troligen beroende på att hon sen barnsben blivit itutad att hon var en del av en stor och diffus statsapparat, och inte en produkt av arv och jord. Också detta mönster kände jag igen från gågatans väggkluddande och fönsterkrossande ungdomsklientel. Både i Sverige och, tyvärr, i Jamtland.

Vi måste slå vakt om vår historia och hävda vår urgamla och självklara rätt att bruka vårt arv efter våra förfäder som vi vill. Vi får inte låta ockupationsmakten sluka oss med sina samhällen och produktionsrobotar utan

förvandla oss till ursprung.

Utan ursprung har vi ingen framtid!

LÄNGE LEVE JAMTLAND !!!

E HISTORI PÅ JAMSKA FRÅ KULTURSEKRETERARA BO OSCARSSON I ÅAR KOMMUN

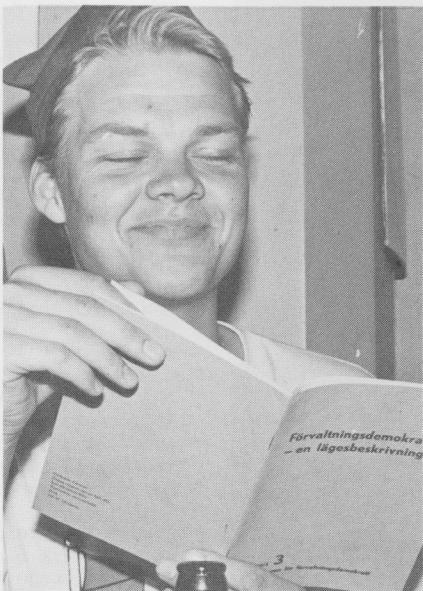
Lärarn står fram ma katedra å e grinutt för barna int förstår någä, å så säj'n i sinnan

- All som veit ma seg att dom e idiota, reis seg opp!

Ett e stänn ställ seg ein ta pöjkom opp.

- Jaså, säj lärarn, å va får deg å tro att du e en idiot?

- Ittnå, men je tyckt synn om lärarn som skull stå ensommen!

BRÖDER!

Mycket vatten har runnit under broarna sedan Valmotet i våras och Jamtamot har fått se ännu en ÖH electus ikläda sig ÖH-bandet och greppa den sägesomspunna klubban.

Så har även denna ÖH av redaktören blivit ombedd att delge JT-läsarna några av sina reflexioner, då i första hand beträffande Jamtamot och dess verksamhet.

Det har i skrivande stund hunnit genomföras två av de för hösten fem planerade Jamtamotarrangemangen.

I slutet av september samlades jamtarna, en lördag eftermiddag på Kammar'n, för att utvärdera hur det var ställt med kunskaperna hos den knappa dubbeldusk recipienter som hör sammat kallelsen.

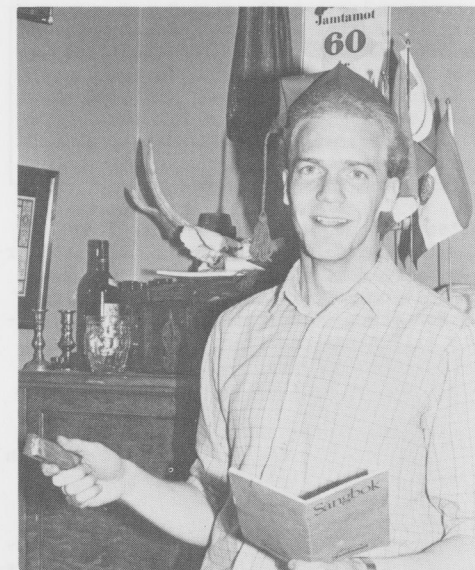
Det visade sig dock, som vanligt, att där inte fanns mycket att hämta vare sig det gällde geografi, språk eller historia. Det kan ändå finnas anledning att vara optimistisk och hoppas att nästa års gälbeinskärar är bättre.

Recentiorerna hade ju förr måst irra omkring "hemlösa" i hela två terminer innan de fick tillfälle att söka inträde i Jamtamot. Då är det, enligt min uppfattning, bättre att, på grund av den låga begynnelse-nivån, "utbilda" dessa stackare inom föreningen redan från deras första termin som akademiker.

Motet, som i år kallades Självständighetsmot, vittnade om att en afton (med stor-svensk tideräkning) är en alltför kort tid, för de alltid lika förhandlingsvilliga jamtarna, att hinna dryfta ens de mest aktuella frågorna.

Det kändes som Motet knappt börjat förrän höstsolens bleka strålar spreds över staden och gav oss den magnifika slottsvy man bara kan få från Kammar'n eller nationstaket en tidig Motmorgon. Var hälsad Ra!

Det andra, av de två hittills genomförda arrangemangen, är det tillsammans med Härja-Jämt traditionellt anordnade Samarret, som även i år klassats som ett lyckat kalas. Inte minst vad gäller vinsten som läggs en bit ovanför, den för länge sedan skådade, kistbotten i Jamtamots numera välfyllda kista.

Har numera bytt munspelet mot ÖH-klubban

Angående verksamheten mellan Moten, så kan det sägas att Jamtamotkören, under den nye lekarens ledning, verkar gå en ny vår tillmötes. Vi har även fått se en ny stor ljuspunkt i bildandet av Jamtamots spexgrupp.

Det finns med tanke på vad som ovan sagts angående jamtarnas kreativitet och arbetsvilja, det ekonomiska läget, och den aldrig sinande förhandlingsviljan, anledning att se mycket ljus på framtiden, då vi led-sagade av Jamtstjärnan går in i vintermörkret. Det är min förhoppning att vi före begynnelsen av nästa termin skall ha fått en rad nya kommittéer, betänkanden och beslut att sortera in i det då troligen färdigställda besluts- och kommittékartoteket.

Till sist vill jag citera br Nischas teser angående Mot

"Gå på Mot"
 "Gå int heim för tila"
 "Bachuskulden e int de primäre"
 "Tänk och tyck fritt utan fördomma
 hell förutfatte meninga"
 "Ta lerdome ta gammal uvom"
 "Mote står å fall mæ var och ein Jamt"

Må Jamtstjärnan lysa
 över Er, önskar

Br ÖH

Praeterea censeo Sundsvall esse deléndam

1986 ÅRS HEDERSPRISTAGARE OLLE FESTIN

En presentation signerad Storjämten

Stefan "Halvar" Halvarsson

Natten till den 1 mars 1986 inträffade i Stockholm mordet på Olof Palme. Dådet påverkade denna dag, som var en lördag, i hög grad nations- och studentlivet i Upsala, och kom att sätta sin prägel även på Jamtamots till samma dag utannonserade Prismot, då 1986 års hederspristagare Olle Festin skulle emotta sitt pris.

Sålunda fick motet inställas denna lördag. Festin infann sig emellertid med tåget från Jamtland, och i stället för mot intogs mat ute på lokal i akademistaden Upsala. Därefter följde en stunds samvaro uppe på Kammarn, där jag fick nöjet att komma i åtnjutande av ett stillsamt samspråk med pristagaren. Olle Festin uppgav därvid bl a följande.

Han föddes 1919 i stan. Fadern var den berömda landsantikvarien Eric Festin. Farfadern, en norrman som hette Jo Jonssa, var forbonde. Eric Festin blev under sin levnad bl a filosofie hedersdoktor samt medlem och Storjamt i Jamtamot.

Olle Festin hade en bror som blev flygare, och detta lockade till att börja med även i hög grad den förstnämnde. Emellertid störtade brodern, varefter Olle tappade lusten att försöka sig på denna profession. I stället funderade han ett tag på att bli jägmästare, men kom efterhand underfund med att sådana till stor del tillbringar sin tid rakt upp och ned på kontor. Därmed slog han även detta yrkesval ur hågen.

Något som däremot redan från barnsben föll i god jordmån för Olle Festin var att teckna. Redan 1928 vann han ett förstapris i en teckningstävling, och teckning blev sålunda tidigt ett specialgebiet för hans vidkommande.

Alltnog, utbildning skulle det också vara. Festin begynte vid Allmänna Läroverket i stan, och erhöll där en, som han uttrycker det, "dyrbar uppfostran - men som kjeriga mi säg: de syns int sa mykje te di nuför-tin". I stan bodde han i alla händelser kvar tills han skulle avlägga mogenhetsexamen. Någon sådan blev det dock inte, ty han blev i samma veva sjuk; däremot fick han

ett avgångsbetyg, innehållande bl a sänkt uppförandebetyg, vilket enligt Olle Festin är det särklassigt finaste betyg han någonsin erhållit, ty det emanerade ur det förhållandet att han "höll på att slå ihjäl fascister". Detta hände sig i slutet av 1930-talet.

Efter att sålunda en tid ha verkat som scholaris, blev det dags att se sig om efter någon lämplig födkrok. En sådan uppenbarade sig också, då en bit in på 1940-talet en kusin dog. Kusinen hade varit bonde på hemgården, belägen i Fäste, Gillsta i Hackås. Gården, som på sin tid var den största i Hackås, övertogs av Olle Festin. Han var redan vid övertagandet i och för sig väl bevandrad i mångahanda till ett jordbruk och dess skötsel hörande sysslor, men det var även åtskilligt han var tvungen att lära sig från grunden. Han gick därvid omsorgsfull till väga: genom intensiva studier per korrespondens på Brevskolan lärde han sig bl a att mjölka, sko hästar och bygga föus. Festin uttrycker lakoniskt denna inlärningsmetod som så, att han "torde vara den ende i Hackås som genom Brevskolan lärt sig att mjölka".

Även föuset byggde han alltså genom studier per korrespondens. Byggnaden blev hela 47 meter lång, med plats för 14 kor och smånöt samt 90.000 kg hö. Glädjen över det nybyggda föuset torde emellertid ha blivit kortvarig, ty redan efter ett år brann alltsammans ned till grunden, och djuren stod inte att rädda. Detta blev ett hårt slag för Festin, inte minst ekonomiskt, ty han hade, obetänksamt nog, försäkrat det hela för endast 25.000 kr i ett sockenbolag, som dessutom hade ofinheten att tråda i likvidation. Det inträffade gjorde Olle Festin, som han säger, "fattig för resten av livet".

Men som ofta här i livet, kan något positivt uppstå ur de värsta motgångar. Så visade sig bli fallet även för Festins del. Ty under knapphetens kalla stjärna, då han inte hade råd att köpa sig t ex en plogbill, blev det för honom att på egen hand försöka sig på att tillverka erforderliga redskap och hjälpmedel. Detta gjorde han med sådan uppfinningsrikedom och framgång, att han omsider smidde och reparerade även åt andra bönder i bygden; han blev "bysmed" och "bysnillet", som inte gick bet för i stort sett någonting.

Vid sidan av detta arbete gällde det också att ånyo sätta gården i gott skick. Så småningom fick han ett nytt föus uppbyggt, denna gång i icke brännbar sten. Dessutom bröt han sten, dikade och odlade. Arbets-

dagarna blev långa, och under många år gavs fåtaliga eller inga tillfällen för Festin att ägna sig åt det som i grund och botten låg honom varmest om hjärtat, nämligen den konstnärliga verksamheten. Efterhand som sönerna växt upp har han emellertid fått mer tid över för denna verksamhet, och har nu ett antal år kunnat ägna sig åt konstnärskap på heltid. I synnerhet gäller detta sedan 1976, då äldste sonen övertog gården.

Därmed är jag inne på det som Festin är mest känd för. Tidigare omtalades, att Olle Festin efter branden nödgades grundligt sätta sig in i smideskonsten. Han lärde sig därvid även åtskilligt om svetsning, och blev på köpet "skulptör inom smält järn". Festin har också med tiden utvecklat en skulptörteknik i fråga om järn, som han, såvitt han vet, torde vara tämligen ensam om. Han använder nämligen smält järn ungefär på samma sätt som andra konstnärer använder lera. Detta tillgår sålunda, att han utifrån ett "skelett" bit för bit bygger upp en skulptur med smält järn. Den färdiga skulpturen är följaktligen inte hamrad. - Tekniken lärde han sig genom experiment. Tidigare arbetade han med "armerad lera". Vid bränning utvidgade sig då järnet, medan leran krympte. Resultatet härav blev, enligt Festin, "en enda grushaug". Han gick därför över till att endast arbeta med järn.

Men Festins konstnärskap är ingalunda begränsat till enbart skulpterande. Han sysslar även med tecknande och måleri. Under senare år har han i det sammanhanget gjort sig känd för sina lasarettsmålningar. Det hela började med att Festin för tre år sedan för hälsans kurerande avlade visit på lasarettet i stan. Därvid visade sig väntetiden bli i längsta laget ute i väntrummet. Efter att ha tålmodigt bidat tiden från klockan 9 f m till framemot halv 6 e m, tröt slutligen "belenet" för den gode Festin. Eftersom han i sin besittning råkade inneha 10 stycken nyinförskaffade mjuka blyertspennor, tog han sig helt sonika före att begynna teckna på de vitmålade, kala väntrumsväggarna. Han framtröllade därunder en badande älg, ett vattenfall ävensom en fiskgjuse med nyfångat fiskbyte. Vid ett senare återbesök färglade han det hela. Konstverket applicerades således direkt på väggen. Reaktionen från lasarettsledningens sida var till en början förvisso inte enbart positiv, ty, som Festin skildrar saken, "Dom vart sinnu, å sa att alltihop kan komma å vål övermåle, ma polisjalp om sa skull tarves". Efterhand synes dock inställningen ha ändrats, och Festin har numera gjort flera målningar inom lasarettlokaliteterna. Men någon ersättning har han inte fått.

Dessutom har Festin efter pensioneringen i hög grad kunnat hänge sig åt specialintresset fiolspelning. Vidare ägnar han sig med liv och lust åt att engagera sig i diverse hembygdsfrågor. Festin har därvid visat sig vara en man med bestämda synpunkter, som måhända i vissa fall inte faller alla i "kulturetablisementet" i smaken. Han har därför kommit att ingå i vad han kallar "kulturgerillan" i Hackås.

Det kan även nämnas, att Olle Festin sedan ungefär 13 år är medlem i den så kallade Bergsgruppen, som för närvarande består av 11 konstnärer inom Bergs kommun.

Hederspristagaren 1986 Olle Festin

Avslutningsvis bör påpekas, att priset till Festin givetvis delades ut. Detta skedde dagen efter den utsatta, d v s söndagen den 2 mars 1986, då Jamtamot, dagen till ära, intog Gula salongen i Norrlands Nation i Upsala. Festin förklarade sig därvid trivas alldeles utomförträffligt på Jamtamot, för, som han uttryckte saken, "nu ha je köme te e ståle å e gäng som je heiltrivs ma, å da hade en Jöns Fahlén löva meg - de e rent förste gången han int ha ljöge rektut, de e faktum de".

Tilläggs kan även, att namnet Festin på sitt sätt torde vara ett av de mest omhuldade och berömda inom Jamtamot, dels genom Storjämten Eric Festin, som var en på sin tid återkommande och välsedd gäst på moten, dels genom sonen Olle Festin, mångårig tillverkare av Jamtamots hederspris, och slutligen själv pristagare.

Förra numret av Jamtlands Tidning innehöll krönikor för två verksamhetsår. Med den här blir det nu förhoppningsvis rätsida på redovisandet så att det i fortsättningen kommer en krönika per år. Personligen är jag ganska förtjust i krönikor, och det av två anledningar: För det första påminns man om allt roligt som hände vid varje Mot, för det andra brukar gamla beslut och förslag hoppa fram i hjärnan när man läser (för att inte tala om saligen insomnade kommittéer).

Nog talat om detta och snart tillbaka till försommaren 1985, när ÖH mm emeritus br. L-O Mattsson avslutade sin fina krönika. Efter Br. Stj. Sjölanders förslag tas kontakt med Uppsala-Lenna Museijärnväg samt Länna Vårdshus och klockan halv sju en vacker vårväll samlas Jamtarna på Östra station i Uppsala för att med en antik rälsbuss förflytta sig till Länna. En äldre järnvägsentusiast visar sig också vara medlem i Jamtamot! Br. Göte Wiklund, som han heter, har inte varit på Mot sen 1936, så han inbjödes omgående att följa med som kvällens gäst. Trots att vårdshusvärden haft besök av Jamtamot endast sex år tidigare räcker inte den iordninggjorda maten till, men han ordnar snabbt med mer och Jamtarna avnjuter en god middag. Heder åt en sådan värd! Br. Wiklund berättar om Jamtamot på 30-talet och alla ler igenkännande åt intagningsprocedurerna som tydligen varit oförändrade i mer än 50 år! Kvällen avslutas med en grillfest som håller på till söndag eftermiddag.

Sommarmotet i republikerna hölls detta år i Hammarstrand med omnejd. Efter installation i Gullbackens stugby åker Motet till Döda Fallet. En antagligen berusad turist undrar om Br. Stj. Norman är tomtetar själv, men när ytterligare ett tiotal Jamtar visar sig avlägsnar han sig snabbt från platsen. Efter Döda Fallet beses Jaktmuseet i Bispgården, Ragunda gamla kyrka, Lanthandelsmuseet i Böle innan Motet åter middag i Hammarstrand. En av gälbeiningarna, numera Br. Ulf Rubensson, har som biuppgift att redogöra för varför han är kamrat med Br. Bohlin, men han har trots mycket funderande

inte kommit på någon anledning. En annan gälbeining, Paul Jenssen, håller vid fyrtiden på morgonen ett långt föredrag om Frostvikens särställning i förhållande till det övriga Jamtland, den speciella kvarnstenssort som bröts där och aldrig behövde vässas, Ol-Jonsas bufärd, vägförbindelserna med Jamtland, gränsdragningen mot Norge, det speciella språket som nedtecknats av Levi Johansson mm. Han väljs självklart in.

Ockupationsmotet avhålls i Inre och Yttre Läs. Dåvarande 2Q, Br. Goeran Nystroem, har hittat uppgifter om en viss Rickard Dybeck, aktiv som kompositör i Uppsala under 1800-talet. Denne har bland mycket annat nedtecknat en sång till Jamtland som framförs av Br. Lekarn och Br. Stj. Burman. Bland gälbeinsuppgifterna under middagen kan man bl.a. lägga märke till Br. Sören Rickardssons; att kåsera på en A4-sida över ämnet "Hårst stårschan e gelest". För övrigt kan nämnas att det är under detta Mot som den i förra numret av JT omnämnda sporten Tillgång första gången demonstreras. Vem som kom på namnet? Naturligtvis ingen mindre (eller större, för den delen) än Br. Stj. H.P. Burman.

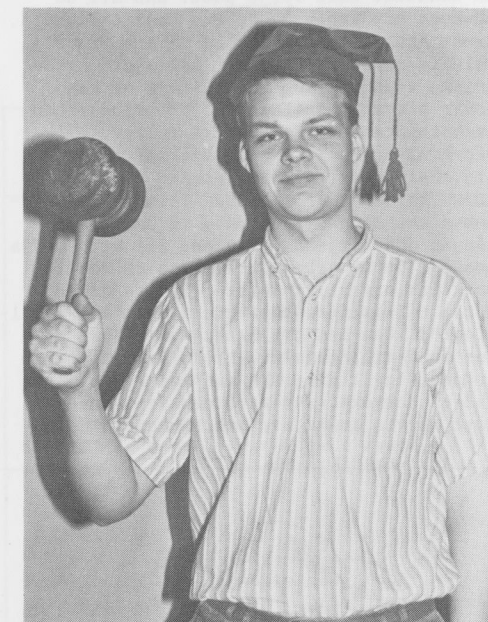
I november avhålls Mylmtot på Orvars krog varunder Br. Liljefelt förs till underjorden. Kvällens Gamlest, Tyngst och Yngst Br. Owe Hedman ställer sig på stolen, dricker några klunkar av yngstsupen innan han håller resten i en papperskorg. Därefter "tackar" han Gillevärden med ett sjukligt tal. Ack ja. Lite senare beslutar Motet att någon har någonting att säga. Br. Fogden Lundman utses till enmanskommitté för att uttröna vem, vilka, vad och varför någon vid denna tidpunkt har något att säga. Under söndagen ställer Jamtarna ut "En Jamts uppvaknande" på nationens jubileumsvernissage med total succé som följt. Motet fortsätter hela söndag kväll och hela måndagen. Kl 19, måndag kväll, bevisar man Br. Stj. Bo Oscarssons föredrag i Inre Läs, varefter förhandlingarna återupptas. Motet avslutas först kl 00.26, tisdag morgon. Under den senare delen av detta 54-timmarsmotet tillsattes en mängd kommittéer, bl.a. en ringklockskommitté, en skyltkommitté, en protokollskopieringskommitté, mm mm. Man försöker även tillsätta en kommitté för att utreda det optimala antalet ledamöter i en kommitté, men misslyckas då man inte kan enas om antalet ledamöter i denna kommitté. Dessutom fattades en rad andra för Jamtamot viktiga beslut, bl.a. rörande Mots avslutande. Detta Mot formades alltså slutligen till ett verkligt kraftprov som jamtarna klarade galant.

Julmotet avhålls detta år i Inre och Yttre Läs samt Gamla Salen. Förhandlingarna hin- ner knappt börja förrän Br. Bohlin hetsar upp sig så väldeliga över en kommittéut- sättning att Br. Stj. L-G Larsson börjar skratta högt. Detta visar sig dock vara ödesdigert då Br. Bohlin omedelbart lovar att "slå Velour-Larsson på käften". Till Br. Stj. Halvars skallande rop "blod skall flyta !!!" ryker de ihop. Efter en stor- slagen kamp får Br. Bohlin se sig besegrad och blir därför utnämnd till kvällens Velourjamt. Efter något mer ordnade för- handlingar ger sig sedan Jamtarna av på sin traditionsenliga marsch till Gunillaklockan där man dricker glögg och lyssnar till ett brandtal varefter man återvänder till nationen. Jamtamotkören ger sig dock av för att hylla Br. Håkan Sandler på dennes dis- putationsmiddag. Br. Gillevärden Mattsson har åstadkommit ett marvellöst julbord upp- delat på tre separata bord. Som ett mått på storslagenheten kan nämnas att ett flertal Jamtar bara orkade första turen och att ett fåtal orkade sista. En värdig avslutning på Br. Mattssons tid i Jamtamots styrelse så- ledes. På föregående Mot uttalade Br. Matts- son en önskan att få en fysisk eloge utförd av en vaja. Då Br. Mattsson ser ut att må för bra blir dock Br. 7-man tvungen att köra ut lapp-stårschan. Efter kammarförhand- lingar avslutas Motet på söndag förmiddag.

Flötgrötmotet avhålls i konferensdelarna. Br. Stj. Halvar gör ett litet tillägg till protokollet som visar sig bli längre än protokollet i sig självt. Jamtarna ställer sig dock kallsinniga till att spela in Br. Halvars inlägg på band och spela upp dessa på höghastighetsbandspelare, då antalet bandkilometer antagligen skulle bli för stort. Efter några timmars förhandling sätter man sig till bords och upptäcker att lugubritetskommittén slagit till och färgat flötgröten illgrön. Yngsten, Br. Stj. "PM" tackar för maten och avslutar med de tänk- värda orden "Det är alltid lika roligt att vara full". Klockan halv tre på natten, när Motet för- flyttat sig till Kammaren närmar sig för- handlingsviljan maximum. Man tillsätter bl.a. en velourkommitté som skall övervaka velouriciteten hos Jamtarna. Motet fortsät- ter hela söndagen varunder Br. Lekarn tar smörgåskonsten till nya höjder med sin citronalladsmörgås kryddad med snus och tomat. Innan Motet avslutas 00.01 måndag morgon tillsätts en kommitté som skall till- verka en skylt med texten "förslag", så att hela Motet kan gå på varje förslag.

Prismotet avhålls i Gula salongen, en dag senare än beräknat då statsministern blivit

mördad under natten. 1986 års hederspris- tagare Br. Olle Festin bjuds dock på en upplevelse han sent skall glömma. Under sitt tacktal nämner han att han alltid un- drat vad det varit för fel på honom efter- som han aldrig dragit jämnt med ockupa- tionsmaktens företrädare. När han nu hamnat bland Jamtarna inser han att det är byrå- kraterna det är fel på och inte han själv. Som resällskap har hederspristagaren Br. Jöns Fahlén samt Br. Valter Johansson som uttrycker sin belåtenhet med att vara bland Jamtar igen, efter en exil på 36 år. För- handlingarna är som vanligt intensiva och avslutas sent på söndag kväll.

Br. ÖH emeritus höjer klubban till ett av många klubbslag.

Ärtmotet avhålls i konferensdelarna. Under detta Mot konstateras det bl.a. att Br. Mattsson inte existerar, rent demografiskt. Kvällens gäst, Br. Stj. Nisse Bergwall, tar med Jamtarna på en hisnande färd mellan ga- laxer, solar och nebulosor med hjälp av ett bildspel och färden avslutas som sig bör i universums medelpunkt som visar sig vara inget mindre än Hoverberget. När det senare under middagen avslöjas att Br. Stj. Berg- wall förfärdigat några av sina berömda pannkakstårter till ärtorna, vet Jamtarnas uppskattning inga gränser. Br. Welin har fått i uppdrag av sin flickvän att ta reda på varför han utsetts till Velourjamt, och det får han reda på. Br. Mattson tycker att

vi måste vara snällare med sundsvallarna, och diskussionen kommer så småningom in på möjligheten att anlägga flyktingläger i Hotagen efter 1988. Motet avslutas med att Br. Munsånken omdöps till Br. Wilton pga sin kroppsposition, Br. Bohlin till Br. Hilton för sin gästfrihet, och Br. Stj. Burman till Br. Stilton för sina strumpors skull.

Valmotet avhålls i Konferensdelarna. Styrelsevalet inför nästa år genomförs utan dramatik bortsett från gillevärdsvalet. Då har Br. Stj. Halvar fått nog av det i hans mening enformiga valet, där det bara finns en kandidat till varje post. Han bli då tvungen att själv kandidera till Gillevärd. Trots att Jamtarna tvekar på att Br. Stj. Halvars soppor kommer att hålla den hygieniska standard som krävs (även om han lovar att använda tikskydd), förlorar han omröstningen med endast tre röster, vilket säger allt om Jamtarnas tilltro till Br. Stj. Halvars förmågor. Lekaren electus, Br. Lars "Bollen" Salomonsson, lovar att åstadkomma ett kanonarrangemang på Jamtlands-sången och Härjeådalssången. För att stödja honom i detta arbete tillsätts en kontrapunktisk ouvertyckskommitté. Senare delen av Motet tillbringas på Studentvägen med grillning. Hinken med grillkött förbryllar då den inte vill ta slut, trots fyra timmars intensiv grillning. Då man med hjälp av en gaffel försöker utröna återstående mängd kött, bryts denna av, och hinken fördöms

för detta tilltag.

Det första Sommarmotet avhålls helt och hållet på Kammaren på grund av den något dåliga uppslutningen. Eftersom ordinarie Gillevärd inte är närvarande måste en tillförordnad tillsättas. Även här firar Br. Stj. Halvar stora triumfer och erhåller 14 röster av möjliga 12. Därefter tillreder han köttet på en kokplatta stående i Kammarfönstret. Detta Mot var ett äkta småmot, som kännetecknades av gemytlig stämning och lugna förhandlingar. Jamtarna skingras under de tidiga morgontimmarna efter ett synnerligen trivsamt Mot.

Förutom Moten har Jamtamot detta år arrangerat och deltagit i en mängd olika arrangemang. Förutom de återkommande föreningskvällarna och Samarret, har vi även bl.a. deltagit i Norrlandsradions frågetävlingsserie och nationens norrlandsveckor med utställningar och föredrag mm. Under våren genomfördes även, under Br Stj Halvars ledning, och med överinseende från Institutionen för Jamska, en kurs i jamska med tentamen i anslutning till det första Sommarmotet på Kammaren. Denna tentamen var identisk med den som hölls på datumet för tio år sedan, då av Br. Stj. Oscarsson. Jamtamot är alltså en synnerligen livaktig förening för närvarande, och jag kan bara instämma i Br. Redaktörens ord från föregående JT att den närmaste framtiden ser mycket ljus ut.

DRÖMMEN OM JAMTAMOTTORPET

Sedan jubileumsskriftskommittén kom med sitt slutbetänkande på Stormotet-85, har vi saknat en riktigt stor fråga att samla oss kring.

Nu har detta ändrats!

På Självständighetsmotet tillsattes Torpkommittén, som skall samordna insamlandet av pengar till ett Jamtamottorp. Snart kommer vi att ha en egen fristad, på cykelvänligt avstånd från Upsala, där vi i lugn och avskildhet kan vederkvicka oss när stadslivets hets tynger oss. Hur snart? Det beror på dig, broder. Fyll i lämpligt belopp på inbetalningskortet, kom med idéer, och känn att också du har dragit ditt plank till torpet.

Red.

RYKANDE SENSATIONER FRÅN

SALIG SÅNGBOKSKOMMITTÉN.

Genom idogt forskningsarbete och ihärdigt luskanande av ovanbemälda salig sångbokskommittés korresponderande ledamot, Bo Oscarsson, kan nu väsentliga lakuner i Jamtamots nuvarande sångbok, 1983 års edition, anses såsom utfyllda.

Det första tomrummet ifylldes redan sommaren 1986 då Aspås sockens årskrönika för 1985 kom av trycket. Där avslöjar nyssnämnde ledamot i en högintressant artikel rubricerad "Man je va e litta taus" den hittills okände författaren till den "Jämtländska folkvisan" på sidorna 17-18 i vår sångbok. Författare är enligt artikeln Olof Andersson Agren, född 1851 samt död 1915 på "Nutte-torpet" i Storgården, Aspås. Visan skrevs, enligt Agrens sonson Karl Agren, till en Blåbandfest i Aspås i slutet av 1800-talet (Blåbandet var frikyrkornas nykterhetsrörelse). Upphovsmannen var frikyrkopredikant i baptistsamfundet och syftet med visan var, enligt Karl Agren, följaktligen helt klart: att berätta om alkoholmissbrukets fördärv.

Dessutom har ledamoten helt nyligen, vid en visit hos lanthandlaren Håkan Magnusson i Månsåsen (mellan Myrviken och Hallen), erfarit anmärkningsvärda rön vidkommande den i vår sångbok på sidan 36 intagna visan "Nu ske ma äta", vilken därstädes anges såsom "muntlig tradition" till melodin "Värvindar friska" eller som den ävenledes benämnes "Molltoner från Norrland". Vad som då framkom var nämligen att ifrågavarande visa författats av lanthandlarens broder, Märten Magnusson, tidigare verksam vid kriminalpolisen i Stockholm. Enligt uppgift från författaren själv tillkom den första versen - i princip densamma som den i vår sångbok - våren 1938, då han och hans hustru Lilly skulle ha främmande av jamtar. De besökande var folk från hembygden; Bror och Anna-Lisa Rönnevall, systerarna Signe och Märta Eriksson från Dillne samt veterinären John Svensson från Hackås. Författaren uppger vidare att de sista två verserna tillkom omkring tio år senare när han fick klart för sig att folk från hembygden kände till första versen.

Emellertid synes hembygdsfränderna icke ha haft särdeles klart för sig vem upphovsmannen till första versen var, ehuru denne vid

vissa tillfällen framfört visan hemma. Dessa omständigheter torde i hög grad ha varit bidragande orsaker till att Märten Magnusson lät utöka visan att omfatta tre verser.

I anledning av ledamoten emeritus Oscarssons utomordentliga insatser uppmanar redaktionen till liknade efterföljansvärda prestationer för den Jamska viskulturens fromma.

BORDSVISA PÅ MOLLTONER FRÅN NORRLAND

Vers 1

Nu ske dae aeta, baeta på baeta,
sittan int å jussum gaeran dekk svinn!
Myttje e mäkktut, sovlan dekk räkkut -
släpp baere veran, om dae bli stinn!
Laett magan aesa, aesa hehllt fri -
dae bli nog tom 'nda vå de li!
Så ske dae gaera, kvinfolk å kaera,
vae som dae e å gaer dekk int te!

Vers 2

Töver e' fööuk, saen ske mae kööuk, -
känn oss som löussläfft, glöm föus å krek,
om kuan ha tid se' - foltje ha flidd se',
hen ske bli arttut - kanske nån kek.
Gammal som ong bli gla om mae sjong.
Ja, sjaelve vaela känns int så tong.
Nu ske mae ägn oss at de som fågn oss -
Bjö me' på ein, så e je int sein.

Vers 3

Dae som e håttu - vae int så lättu,
nu ske dae vis dekk glaver å kvick!
Kanske dae tyttje, de e falae myttje
för dekk som flöukes - men hjärte pick.
Om böla känns tong, e allmakta stor -
ber som hu bar'n far å'a mor.
Visst får mae stræeva, men mae ske laeva
glalynt å go å hoppes å tro.

ET T A F O R I

Du sitter på en skogshöjd
Motorsågen har kallnat
Fläsket är uppätet
och kaffet har runnit ner
Tystnaden är som vadd omkring dig
och du tänker på just ingenting
Nu lägger du in en stor snus
och sakta, sakta glider du bort
mot den där Punkten
långt bort vid horisonten
Och tiden stannar

Petrus Martinus

Ettan: Märkesprodukt från tobaksbolaget

Eufori: (ur uppslagsboken) välbefinnande,
lyckokänsla. Av grekiskans
eu ---- väl , ferein ----bära

(särskilt om den sorglöshet som ofta finns
hos svårt sjuka utan insikt om sin sjukdom,
både vid fysiska och psykiska sjukdomar)

Foto av poeten censurerat

Originalteckning av broder Peter Öhrnell

NOG HAR VÄL CARL SEHLIN LITE FEL!

En sedvanligt amatörmässig utvärdering av tre olika texter i ämnet Baltzarfejden, utförd av Petrus Jeitarstuen.

Bo Oscarsson hade för ett tag sedan vänligheten att sända mig några boksideskopior. Ifrågavarande blad utgjordes av sidorna 126 - 131 ur Carl Sehlin's "Grunddragen av Jämtlands och Härjedalens historia", från 1929.

På sistnämnda uppslag läser man angående ovanstående krigshändelse: "Den jämtnorska hären drog sig samman i närheten av Brunflo kastal och vägrade lyda order att gå längre in i landet och lägga sig vid Revsundssjön."

Detta påstådda förundrade mig storeligen emedan helt annan kunskap tidigare insupits. Exempelvis skriver Hasse Petrini i "Räfsten med jämtarna 1613": "Under befäl av Jens Bielke och Hans Basse överfördes de norska trupperna till Jämtland omkring den 1 juli 1611 och sammandrogs vid Oviken tillsammans med de jämtska kompanierna."

Visserligen är allting relativt! Men eftersom det är ungefär fyra mil mellan den aktuella platsen i Oviken och kastalen i Brunflo, så tycker nog undertecknad att Sehlin skjuter bom!

Sehlin skjuter bom? Är det då just han och inte Petrini som har fel?

Tvårsäkert: Ja! Petrini's angivelse stöds dels i redogörelsen för rättsprotokoll från Köpenhamn och dels, bland annat, av den norske majoren Lars Kiaerland, "Det Norske Jemtlandskompani 1624-1645", i "Kungl. Jämtlands Fältjägaregementes Historia."² Citeras i fri översättning från norska: "Större delen av detta (trönderska författarens anmärkning) bondeuppbåd, under kansler Jens Bielke och kapten Hans Basse, ryckte vid månadsskiftet juni/juli 1611 in i Jämtland och upprättade fältläger vid Ovikens skans. Ett par fänikor jamtar, under kaptenerna Johan Wessling och Hemming Jönsson, sammandrogs också dit."

Två mot ett för Oviken alltså! Dessutom skansen klart uttalad.

I och med detta är jag framme vid det jag egentligen ville säga med dessa rader, eftersom Kiaerland fortsätter: "Detta måste anses som det första verkliga försöket att upprätta ett norskt lokalförsvår i dessa gränstrakter..."

Det må vara mig förlåtet att Sehlin fick utgöra avstampet för denna ansats till att peka på detta: Kanske har vi, i Oviken, lämningar efter det allra första första befästningsverket som dansknorskar och jamtar uppförde tillsammans!

Baltzarfejdens gruvliga förlopp är ingen orimlig förklaring till att omständigheterna, kring fältlägret i Oviken 1611, har glömts bort, eller rättare sagt förträngts, i vår historieskrivning. Av allt att döma kom inte heller anläggningen att brukas mera utan förföll.

Idag ser man inte mer än några långsträckt jordvallar på platsen, och det är inte möjligt att klara ut hur försöksningen var konstruerad.

En inte helt grundlös gissning får bli att timmerkistor med jord och stenfyllning omgav själva förläggningen, möjligen med en timmerpallisad som yttersta skydd. Beskrivning av detta slag finns från ungefär samma tid.

Avlutningsvis kan jag inte låta bli att fundera över om det inte hade funnits större skäl för ett uppmärksammande av här behandlade händelsers 375-årsjubileum än att fira Karl XI:s ridtur genom landet för 300 år sedan. Atminstone i Oviken. I synnerhet som Kalle Krysspinn aldrig besökte platsen, utan helt välvilligt passerade genom SannsunDET per båt!

Med Tillönskan om mediativ avkoppling tackar författaren för genomläsningen!

1) Tryckt i Lund 1959, distribuerad av AB Wisenska Bokhandeln i Östersund.

2) AB Wisenska Bokhandelns förlag. Östersund 1966.

FAKULTETSSTYRELSEN

FÖR

JAMSKA OCH HÄRJEÄDALSKA

Jag tycker att det vore på sin plats att i denna eminenta utgåva publicera den aktuella ledamotsförteckningen för Fakultetsstyrelsen för Jamska och Härjeädska. För de som vill veta mer om styrelsens tillkomst och dess arbetsuppgifter hänvisas till en artikel av Br. Stj. L-G Larsson i JT 1-83, samt protokoll från Sommartotet den 1/6-79.

NUVARANDE SAMMANSÄTTNING

Ämbets titel	Ledamotens namn
Fakultetskansler (FKK)	Bo Ryding
Vice Fakultetskansler (VFKK)	Björn Björck
Förste Lektoratsadjunkt (FLTD)	Björn Lundman
Generalsekreterare (GSKR)	Petter Edman
Överste president (ÖPRT)	H-P Burman
Dekanusperfekt (DKPT)	L-O Mattsson
Löjtnantssuppleant (LTSP)	Kalle Berglund
Fiskus (FSKS)	Jöns Fahlén
Rektorsbaron (RB)	Ulf Rubensson
Ärkeprofet (ÄPFT)	Velour-Bohlin
Geitföusutfösare (GTFS)	Mats Liljefelt
Neskionom (NKNM)	Per Storm
Rupulenskopulator (RPKT)	Bo Månsson
Fakultativ Kardinalscholarask (FKLS)	Rolf Bohlin
Defekt (DFK)	Ando Andersson
Fakultativ Storfles (FKSF)	1 st. ospec. Vesterlund

Jag önskar ledamöterna lycka till i deras ansvarsfulla och emellanåt betungande arbete.

Br ÖH

Red.

UTSIKT FRÅN HOVERBERGET OKTOBER -86

Som avlat, som gottgörelse för det dåliga samvetet, lever vi här på denna ö omgiven av upprört hav där kapare seglar sina svarta skepp av och an av och an på jakt efter byte, efter guld att pressa ur det fattiga landet. Ruinerna rasar omkring oss ljudlöst yr stoftet i den tunna luften. De få människor som fortfarande är vakna drar in dammet i näsan -utan att märka.

G Nilsson

JAMTAMOT GRATULERAR ÖSTERSUND PÅ

200-ÅRS DAGEN

Apropå 200års-jubileum

Tjugudecena bolig, på lägdan östia sunne, sir frå Frösöya runsteins glämstarke urjamt.

Där meir än millenium folkje bodd på sam stela, fånderen att "stan kunn ju ha lege i Sunne.

Med högaktning
Hembygdsföreningen Jamtamot i Upsala

Telegramskrivare: Br:a Edman & Lindström

Konsult: Br. Stj. Halvar

IDROTTSSEKTIONEN

Vid årets Storsjöyra i sta'n anordnade Jamtamot tävlingar i de ädla sportarna röv-krok och snusdosdragning. Bejublad konferencier var Br. Erik "Suljätten" Vesterlund. I röv-kroken såg det länge ut som om Br. Stj. Per-Gunnar "Rödöskräcken" Norman skulle gå segrande ur striden. En okänd förmåga vid namn Magdalena fick honom dock på fall. Därefter steg Br. ÖH in på scenen och återställde ordningen, i osedvanligt glänsande stil.

Snusdosdragningen blev även den en rafflande historia. Br. Anders "Hoverbergsgubben" Johannisson hade från början ett klart grepp om situationen, men förlorade sensationellt mot ovan nämnda Magdalena. Slutsegrare blev dock en okänd förmåga från Bakvattnet.

MARK JAMTSK

Hövdingen emeritus Torbjörn
Ericsons "gålbeinsredogörelse"

Första gången benämningen Mark Jamtsk förekommer är på ett köpebrev från 1346 (JHD 1:1 52). Handlingen rör en tvist mellan kyrkoherden i Alsen och sockenborna där. Av brevet framgår bl a att bönderna köpt en hälft av gården i Berge, och att det pris som erlades var 30 jamtska mark.

Vad var Mark Jamtsk

Mark Jamtsk var en inhems värderäkning, i vilken man kunde värdesätta varor och tjänster. Det rörde sig alltså om en värdebestämning av naturprodukter, varför någon myntprägling ej förekom.

Parallellt fanns också en annan värderäkning, nämligen svensk mark. Den användes dock till en början endast vid utmätande av böter till kungen.

Mark Jamtsk bestod medeltiden ut och var vanlig vid alla enskilda ekonomiska uppgörelser. I 113 av 170 dokumenterade affärer har MJ förekommit. Den förekom dock aldrig utanför Jamtland, och upphörde någon gång på 1500-talet, allt eftersom användandet av svensk mark hade brett ut sig.

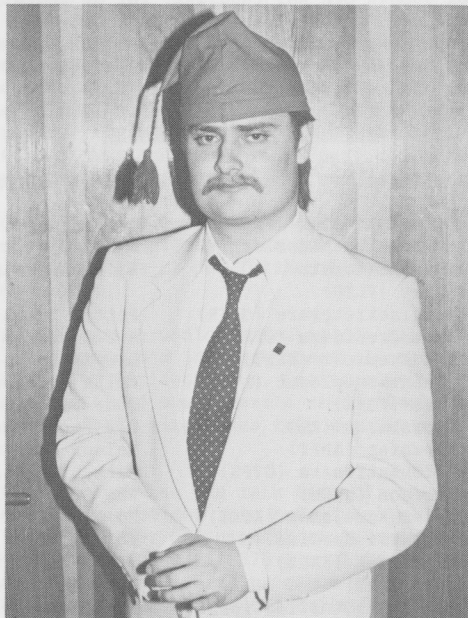
Några lokala eller andra gränser mellan användandet av de två värderingssystemen fanns inte. Tilläggas bör också att den svenska marken fanns som präglad mynt.

Förhållandet Mark Jamtsk - svensk mark

Jamten rörde sig obehindrat mellan de två värderingssätten. Det förekom att båda användes i samma handling, dock aldrig ifråga om samma sak. Därför finns det inga direkta jämförelser mellan dem. Ett köpebrev från 1437 (i avskrift av Fale Burman) innehåller några intressanta fakta. Brevet gällde en jordlott i östra Sölvsved (Kalls socken), som bytte ägare för priset "4 öre och 17 mark jamtsk". Köparen har låtit anteckna "24 mark står mig detta brev i svenske mark". Detta brev har blivit en modell för jämförelse mellan de två värderingssystemen.

Om man antar att en avgift för handlingens

upprättande ingår, samt att en vängåva betalats ut (vanligt i liknande fall), kan man avrunda summan till 18 MJ. Värdeförhållandet MJ till svensk mark blir då 3 till 4. Fr o m 1400-talet var detta just förhållandet mellan den danska och den svenska marken. Härigenom antas att den jamtska marken följde den danska. Denna förklaring hävdas framför allt av författaren till Jämtland-Härjedalens historia (del I), Nils Ahnlund. Till stöd för sitt påstående framhåller han det faktum att den jamtska tiondeuppbörden till ärke-

En beluvad och belevad Jamt

biskopen 1528 skedde efter dansk markräkning (GIR VS 22 f).

Valutans referens

Hur kunde man då jämföra de olika valutorna och värderäkningarna? En norsk författare, Helge Salvesen, ställer upp hypotesen att de olika värderäkningarna hänförde sig till silver. "Det som skiljer de olika markenhetererna är deras definition av finhetsgraden i silver på olika platser," säger han i sin bok "Jord i Jämtland."

Naturprodukter vid betalning i Mark Jamtsk

De naturprodukter som brukade användas vid betalning i MJ var bl a kittlar, grytor och kannor av koppar, mässingföremål o d, allt vägt i pundtal, skinn, hudar samt kläde.

Järn förekom också som värdeöre i två beteckningar beroende på dess bearbetning, dels smide, dels styckejärn. Väsentligt är att notera att ingen betalning med spannmål synes ha skett.

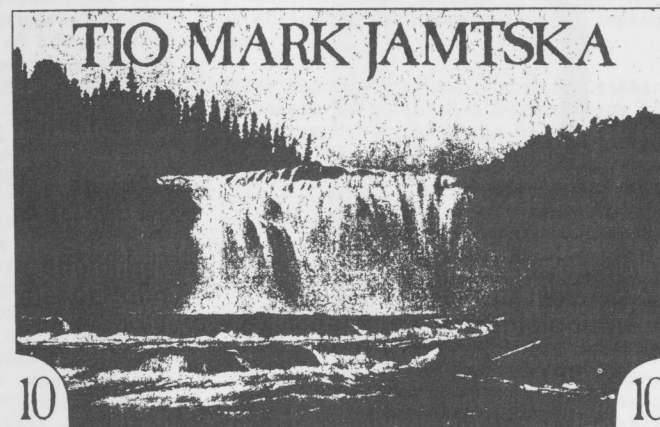
Exempel på betalning

Ur ett köpebrev från Offerdal, 1460 får man veta att för 20 MJ fick man 4 1/2 pund koppar, 10 alnar kläde, en rya, ett åkläde (bonad) och ett smideplogjärn.

I ett köpebrev från Brunflo 1508 uppgick summan till 3 MJ. Därav betalades 2 MJ i penningar och den sista markens värde erlades med en sju markers kopparkittel och åtta alnar lärft.

1983 JRA 17600328

En modern "TIO MARK JAMTSKA"

Varför ett jamtskt räkningsätt?

Den allmänna meningen är att jamtarna tidigt kom in i en vidsträckt marknadshandel med olika främmande valutor. Därför krävdes det att man tog fram en egen värderäkning för att värdera varor och tjänster enhetligt.

Mark Härjedalsk

I Härjedalen var MJ inte känd, utan där hade man en egen värderäkning, nämligen Mark Härjedalsk. Den finns omnämnd i endast två köpebrev, varför det varit svårt att skapa en någorlunda säker bild av dess natur. Man antar dock att Mark Härjedalsk förhöll sig till andra valutor på ungefär samma sätt

som MJ. Inte heller MH fanns som präglad mynt.

Det första av de två köpebrev är från 17 november 1372 och skrivet i Sveg (DN XVI nr 33). Prästen Ambjörnsson tillkännager att Asbjörn Ravmandsson sålde vissa jordlotter till Olof Pettersson för 5 MH (original på pergament i ÖLA).

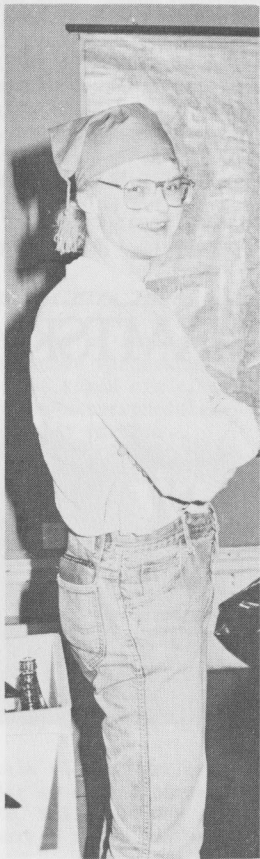
Det andra brevet är från 1406 (DN XVI nr 221) och talar om att Märten Mårtensson sålde sin hustrus gods i Tännäs till sin broder Olof Mårtensson samt Peder Johansson. Köpesumman anges till "XXX merker herdals", dvs. trettio Mark Härjedalsk.

Senare tiders handlingar redovisar endast svensk mark som använd i Härjedalen. Ett

fåtal nämner mark utan särskild bestämning. Här torde avses svensk mark. Det är tydligt att Härjedalen monetärt stod närmare Sverige än Jamtland, och anledningen till detta var det ekonomiska beroendet av Sverige eftersom de viktigaste handelsvägarna gick "åt Hälsingland".

Litteraturhänvisningar:

- * N Ahnlund: J H historia, band I
- * H Salvesen: Jord i Jämtland
- * J W Jämtfjäll: Jämtlandshandeln
- * JHD I del 2 och 3
- * E Bull: Jämtland och Norge
- * DN XVI

Ett av Gillevärdens få lediga ögonblick under en motkväll

JAMTAMOT EFTERLYSER:

En konserverie som kan rusta upp vår kista, som donerades år 1917 av Br. Leonard Estensson. Kistan börjar nu, med ålderns rätt, att knaka i fogarna, och kan inte längre användas på Mot. Den som känner till någon lämplig konserverie bör kontakta Br. ÖH, Jan Vesterlund, tfn 018/121603.

Lamm är får under ett år, som inte har lammat, och som inte uppfötts på i huvudsak moderns mjölk (dilamm).

Lammsäsong är det för tillfället när jag skriver det här, även om jag tänker bjuda på lamm till våren, i stället för under högsäsong. Vårens lammsäsong grundar sig på dilamm, vilket ej är så vanligt i varken Republiken eller ockupationsmakten.

Gotlänningen har sin egen specialitet i form av lammskalle. Detta recept tänker jag inte presentera här - men några andra ska ni få!

Först några passande kryddor ifall ni försöker utan recept:

- curry -dill
- ingefära -koriander
- mynta -rosmarin
- vitlök

Själv tycker jag bäst om ingefära, mynta och i stället för vitlök - charlottenlök.

Enkel lammstek

* Smörj in en lammstek med kryddsmör, förslagsvis vitlök.

* Stek på galler, med stektermometer 200-225°, 60-75 minuter.

* Späd med köttbuljong i en långpanna under gallret. Ös köttet ofta de sista 30 min.

* Skala och skiva potatisar. Lägg ned dessa i långpannan de sista 30 min, så de får steka med.

* Servera gärna med vinbärsgelé.

Lammragu på Kreolskt sätt

* Fräs finhackad lök i smör.

* Skär lammfog i bitar på 60- 80g.

* Bryn väl, strö över mjöl, och låt bryna.

* Krydda rikligt med curry - späd med köttbuljong - krydda med litet av timjan, mejram, persilja, och eventuellt dill och dragon.

* Låt köttet koka färdigt.

* Strö över med riven kokos.

* Servera med ris.

Vinförslag

St Emilion, Pomerol, eller för något starkare kryddat - Côté du Rhône.

MÖRSILS SANATORIUM

En gälbeinsredogörelse, framlagd på

Årtmotet 1986 av Jörgen Lindström

Jag fick som varande gälbeinskarl på Grötmotet i uppgift att ta reda på varför storsvenskarna åkte upp till Västjamtland i slutet på 1800-talet. Ett kortfattat och enkelt svar på den frågan är att då, som även nu, var det den jamtländska luften och naturen som drev dem.

Den jamtländska luften ansågs vara särskilt nyttig för de människor som drabbats av lungrot eller tuberkulos. Lungrot var ju en av den tidens stoera folksjukdomar. Tuberkelbacillen, som upptäcktes av Koch år 1882 är en otäck liten rackare som trivs alldeles utmärkt i mörka, trånga och skitiga rum. Sådana fanns det gott om i dåtidens "lort-sverige", och ungefär 15% av alla dödsfall på den tiden tillskrevs just TBC. De som drabbades av den fruktade sjukdomen och hade råd därtill åkte ofta utomlands till olika sanatorier i t.ex. Tyskland, innan sanatorieverksamheten kommit igång i Sverige. År 1891 öppnades så Mörsils sanatorium för året-runt-verksamhet och det var då den första slutna svenska vårdanstalten för lungtuberkulösa. Först ca 10 år senare tillkom de s.k. jubileumssanatorierna.

Mörsils sanatoriums ägare och läkare från 1891 ända tills det såldes till Jämtlands Läns landsting 1943 var Dr. Torkel Horney, en man som trots att han var född och upp vuxen i sundsvall, tycks ha blivit så positivt påverkad av den jamtländska luften att han framgångsrikt lyckades driva sanatoriet i hela 52 år. Som ett kuriosum kan jag berättat att Dr. Horney var fjärrmanning med Jane Horney's far, den kända danska fosterlandsförräderskan??, som det var så mycket bråk om i höstas.

Platsen för Mörsils sanatorium beskrevs i en reklambroschyr från 1913, som omgivet av vackra höglänta ångar och barrskogsklädda höjder, av vilka flera äro belägna ända till 800 fot över sanatoriet, och erbjuda kurgästerna på samma gång de hämma fjällvindarnas bisterhet utan att förtaga dess hälsosamma verkan, förträffliga promenadvägar, rikt försedda med viloplatser. Vidare ansågs klimatet kunna härröras till det alpina, men genom platsens öppna i övrigt skyddade läge, ändå vara ovanligt mildt och behagligt. Luften ansågs vara ren

och torr samt fri från kalla besvärande dimmor. Att den etymologiska betydelsen av ordet mörsil är "selet i den sumpiga skogsmarken" bekymrade tydligen inte broschyrens författare.

Sanatoriet bestod utav ett s.k. societets-hotell med, förutom boningsrun, restaurang och förströelselokaler, dessutom fyra st. villor endast avsedda för boende plus ett badhus. Att läkarens privata bostad låg inom sanatoriets område påpekades särskilt i reklambroschyren. År 1910 tillkom även barnsanatoriet-Fjällpensionatet. Patientfrekvensen var åren innan 1:a världskriget 200-300/år för det egentliga sanatoriet och 20/år för barnsanatoriet. Kostnaden för sanatorievistelsen var 7-10 kr/dag, vilket väl får anses vara en ganska saftig summa pengar. Dessutom tillkom 10 öre per dag för de obligatoriska spottkopporna i impregnerad papp.

Varav bestod då behandlingen som gästerna på sanatoriet fick? Den huvudsakliga behandlingen tycks ha varit de s.k. liggkurerna, då patienterna väl påbyltade skulle ligga på särskilda verandor ute i den jamtiska luften under ca 3,5 timmar per dag. Lungkollapsmetoden användes även. Den består av att man blåser in kvävgas i den sjuka lungans lungsäck. Lungan kollapsar därmed, och läkningen underlättas. Pfaffenstils ozoninandningsmetod, mest användbar mot lungtuberkulos i struphuvudet, fanns även att tillgå. Genom att injicera jodnatrium i blodet och sedan låta patienten inandas ozon, frigörs joden som ansamlats i struphuvudets slemhinna, och den sjukliga vävnaden skulle då förstöras. Injicering av kanelsyra för att åstadkomma en sammandragning av de vita blodkropparna är en annan, kanske något tvivelaktig, behandling som gavs.

En rikligt tilltagen diet ansågs även påskynda tillfriskningen och matsedeln är faktiskt ganska imponerande, eller vad sägs om följande exempel från två dagars middagsmatsedel:

- Tisdag: Smörgåsbord, Fruktosoppa, Tisdags-soppa, Stuvad lake, Benig kalvstek med blomkål-gurka a la Khan, Märgpudding med brinnande sås, Kaffe.
- Freitag: Smörgåsbord, Havresoppa, Oxsvans-soppa Bœuf d'Anglaise, Lamm med dill, Ris à la Malta, Kaffe.

Mörsils sanatorium drevs till och med 1943, då det såldes till Jämtlands Läns landsting. Dr. Torkel Valdemar Horney avled 1951 efter, som jag förstår, en väl utförd livsgärning.

MISSIONEN BLAND SAMERNA

OCH

HANDÖLS KAPELLS TILLBLIVELSE

av n' Erik-Oscar Oscarsson

Missionen bland samerna har alltid rönt ett stort intresse, ända sedan den tog fart i början av 1600-talet. Det var dock utan större framgång som den bedrevs det första århundradet.

Det hela kan åskådliggöras med ett brev från den norske lappmissionären Thomas von Westen, allmänt kallad för samernas apostel. I sitt brev till det jämtländska prästerskapet den 11 mars 1723, framhöll han, under jämförelse med de norska förhållandena, att de svenska lapparna på många håll segare höll fast vid sin hedendom än de norska och t.o.m. uppträdde som de sistnämndas ledare och läromästare i trolldom. Westen påpekade i sitt brev att missionen gick dåligt, att lämplig undervisning saknades och att prästerskapet underlät att leva tillsammans med lapparna och försummade därmed att lära känna dem. Han tog t.o.m. till så hårda ord som att bland lapparna rådde fortfarande satans samfund.

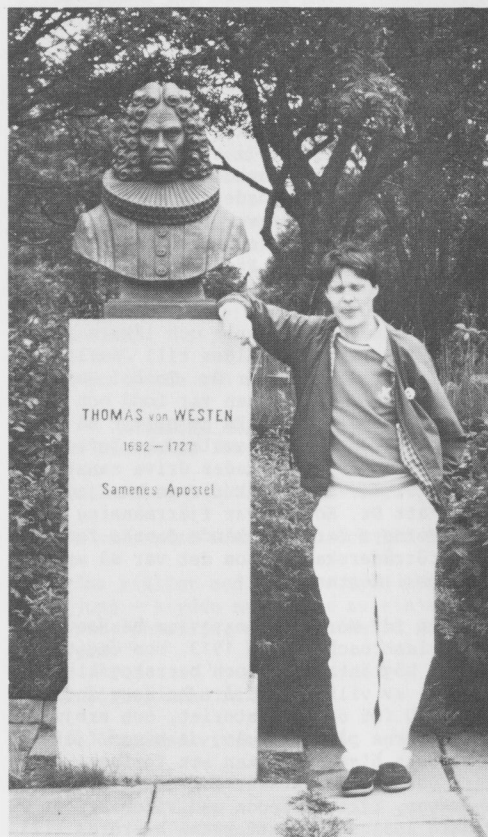
Under 1730-talet skulle så religionsvården bland Jamtlands och Härjeådalsens samer ta form. År 1739 inrättades Kongliga Direktionen över Ecklesiastikverket i lappmarken, vilken skulle ombesörja lapparnas själavård och undervisning. Först nu grundades skolor för lappbarnen. Lärarna var prästvigda och skulle förutom undervisning också förrätta gudstjänsten i församlingskyrkan. Från 1740-talet kom det igång en undervisning med katekeser och kringvandrande lärare undervisade i läsning och kristendom. Därutöver höll de under sön- och helgdagar andaktsstunder i byalagen.

År 1746 bildades ett särskilt pastorat för Jämtlands Lappmark i Föllinge. Där inrättades också en lappskola med en pastor lapponum som skolmästare. Snart delades det väldiga pastoratet, och komministern i Undersåker fick hand om vården av lapparna i Are, Kall och Offerdal. Från 1768 ansvarar Hede lappförsamling för lapparna i Härjeådalen och södra Jamtland. Under åren 1770 till 1806 då brukspredikanter fanns i Ljusnedal var denne pastor lapponum därstädes. Från 1925 hette församlingen lappförsamling.

Till sist tillkom i slutet av 1920-talet Hotagens lappförsamling.

Under denna långa missionstid uppfördes det naturligtvis en del lappkapell. Det kan i någon mån dock diskuteras vilka kyrkliga byggnader som skall kallas för lappkapell. Det mest naturliga är kanske att enbart ha den benämningen på de kapell som tillkom för att i första hand tillgodose samernas religiösa behov. Dessa kapell är Handöls, Vallbos, Ankaredes, Kolåsens och Jämsmålholmens.

De gamla lappförsamlingarna i Jamtland och Härjeådalen upplöstes i och med nyåret 1942 och uppgick då i moderförsamlingarna. Kapellen står dock kvar och är i första hand avsedda för de nomadiserande samerna, men har visat sig ha stor dragningskraft på både bofasta och turister. Detta gäller inte minst kapellet i Handöl.

Minnesbysten av "samernas apostel" Thomas von Westen samt artikelförfattaren

Handöls kapells tillblivelses historia kan sägas börja när pastor lapponum Lars Erik Festin d.ä. i Undersåker i ett brev av den 28 juli 1794 till Domkapitlet i Härnösand argumenterade för ett kapell i Handöl. Han började med att tala om att vägarna fram till kyrkorna i Are, Undersåker och Mörsil var långa och farliga. En egen församlingskyrka skulle vidare "bidraga till detta annars så flyttkära släktes vandrande mellan ömse riken, att hålla sig inom deras bestämde och av Höga Överhögheten skyddade orter". Därtill kom en ekonomisk sida. Vid bröllop och begravningar gav man nämligen alltid något till kyrkan och de fattiga. Lapparnas gåvor tillföll församlingskyrkan och Festin skriver: "Utän att det minsta därav blivit deras egna fattiga på något sätt till godo

Lappkapellet i Handöl.

och stöd." En egen kyrka skulle alltså gynna även de fattiga bland lapparna. Även de bofasta hade Festin tagit hänsyn till när han dels argumenterade för en begravningsplats i anslutning till det föreslagna kapellet, samt när han talade sig varm även för arbetarna vid Täljstensbrottet och Handöls koppargruva. De sistnämnda kunde på grund av vintern ibland inte bevista någon gudstjänst på upptill två månader. Kostnaderna för kapellbygget skulle fördelas så att byamännen i Handöl och Bunnarswik skulle svara för väggar, golv och tak, medan lapparna skulle bekosta dörr, fönster och övrig inredning.

Kapellet kunde tagas i bruk sommaren 1804. från färdigställandet finns det en ögon-

vittnesskildring av den tyske resenären Ernst Moritz Arndt. Han skriver:

"Det lilla träkapellet var rymligt nog för en församling av 150 personer, hade ljusa snygga fönster och var brokigt beprytt på flera ställen, av en bondmålare, med blå och vita strimmor - sannolikt de enda färger han ägde. Genom prästens driftighet hade hela innanredet dagen förut blivit fullbordat. Bänkar, altare och predikostol gjordes på en dag, allt ganska bra, till en del grant, i den mån man här kunde hava det. Han hade fått altare och predikostolen från Frösön; båda vore nu provisoriskt uppsatta tills vidare. Den lilla duvan svävande över prästens huvud fattades icke heller ehuru ena vingen var sönderbruten och maskstyng redan syntes här och där i

dess kropp. Denna duva och de övriga kyrkoprädaderna hade förut legat bortglömda i Frösöns kyrka och voro förmodligen sina hundrade år gamla." Den formella invigningen skedde dock ett par år senare, nämligen den 31 juli 1806.

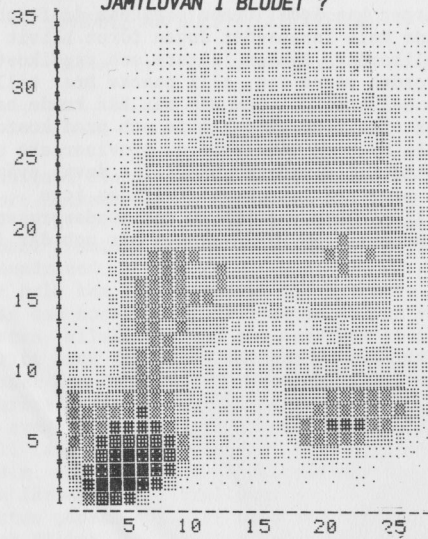
Litteratur:

Rosén, Björn. Jämtlands kyrkor 19. Heimbygdas förlag, Östersund.

Thomasson, Lars. Handöls kapell, Jämten 1965. Jämtlands Läns Museum, Östersund 1965.

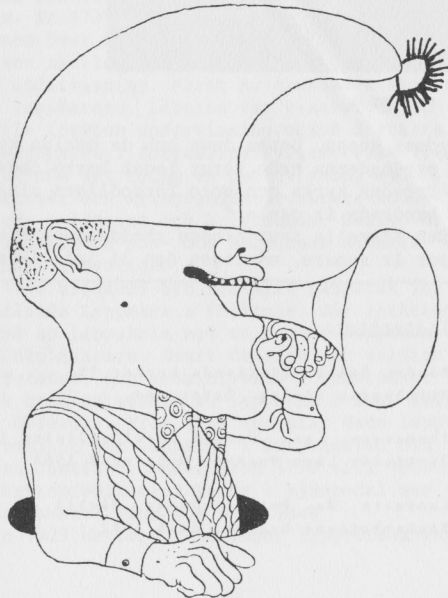
Lundmark, Bo. Bæi'vi, Månno, Nástit... Västerbottens Museum, Umeå 1982.

JAMTLUVAN I BLODET ?

storsvensk, säkert utan Jamtluvestruktur.

Vid blodanalyser utförda vid Upsala Universitet har resultaten visat på en speciell struktur hos blod från en Jamt, den så kallade Jamtluvestrukturen. Kompletterande försök med sundsvallare har givit negativa resultat. Forskningen fortsätter.

KÄND JAMT PÅ ORVAR'S KROG :

Utomlands kan man inte fara, där finns ju ingen Till. Undantaget är Bayern, jag har hört att de har licensbryggd Kaltenberg där.

I artikeln "När Jamtar försökte hålla mot nordvästen", av Petrus Jeitarstuen, insmög sig en liten felaktighet. "Kungen i Jorm", Jöns Jonsson, kallades felaktigt för Jöns Jönsson. Med det här påpekandet, och några bilder ur Jämten 1934, hoppas undertecknad att han sonat sitt brott.

Red

ARTUT

ÄNNU INGET **JAMTSNUS**

KLENT

Att ryktena om Hardda ku, Hardda geits upplösning verkar vara falska.

Att Jamtsnuskommittén börjat sitt arbete.

Att ännu en Jamt, Storjämten P-G Norman, nu kommit upp i etthundra Mot och fått Halvarmedaljen.

Att det här numret av Jämtlands Tidning inte innehåller allt som utlovats, något som beror både på redaktören och skribenterna.

Att Merit Hemmingsson lär ha yttrat: Det finns ingen folkmusik i Jämtland. Vill man ha folkmusik får man göra den själv, eller hämta från Dalarna.

